

بررسی تاثیر چیدمان میز و صندلی های کلاس

در میزان یادگیری دانش آموزان

(تاریخ دریافت ۱۴۰۲/۰۱/۱۵ تاریخ تصویب ۱۴۰۲/۰۵/۱۲)

پریسا سیابانی^۱

هانیه کرمی

چکیده

زمان حاضر را عصر مدیریت و رهبری می نامند چون موفقیت نهادها و سازمان ها تا میزان بسیار زیادی به کارآیی و اثربخشی مدیریت در سازمان ها بستگی دارد. پیشرفت هر جامعه ای در گرو چگونگی فعالیتی است که در مدارس انجام میشود کلاس های دبستان و دبیرستان با مسائل مدیریتی مشابه زیادی درگیرند. در همه مقاطع تحصیلی مدیران ماهر، محیط فیزیکی کلاس را برای یادگیری بهینه طراحی میکنند. کلاس درس به عنوان یک سیستم اجتماعی، محلی برای تعلیم و تربیت است. مدرسه امروز با مدرسه یک دهه قبل و حتی چند سال پیش تفاوت هایی دارد. این تفاوت ها علاوه بر تعداد دانش آموزان، تخصیص معلمان، تنوع و نوع مطالب کتاب های درسی و... در نوع چیدمان کلاس و استفاده از نیز و صندلی ها و چگونگی استفاده از فضای ممکن نیز مشاهده می شود. ما در این پژوهش انواع چیدمان میز و صندلی ها در کلاس و چگونگی استفاده بهتر برای کارآیی اثربخش تر و نیز تاثیر این چیدمان ها بر پیشرفت درسی و اجتماعی دانش آموزان را مورد بررسی قرار دادیم.

واژگان کلیدی: چیدمان میز و صندلی، یادگیری، کلاس درس، چینش میز و صندلی کلاس

درس، تعامل و همکاری با معلم، اصول آموزش

بخش اول: کلیات و تحلیل اولیه موضوع

زندگی انسان ها بیش از پیش به یکدیگر مربوط شده است و این امر لزوم برقراری روابط انسانی مطلوب با دیگران و آموزش آن را بیشتر کرده است. کمرنگ شدن مرزهای سیاسی، فرو ریختن حصارهای فرهنگی، بسط بزرگ راههای اطلاعاتی، تبلیغات متنوع و جذاب دانش آموز، تغییرات سریع اجتماعی و اقتصادی، تغییر پایگاه و نقش های پدران و مادران، وجود بحران های روانی مدرسه و معلم، ما را با نگرانی های عمیقی روبرو کرده است. ارتباط انسانی سالم و موثر منشا فرهنگ و زمینه ساز حرکت و ارتقای انسانی است. فقدان یا ضعف ارتباط موثر مانعی در راه هر نوع تعالی اجتماعی است. کاستی در ارتباط انسانی او را در معرض بسیاری از آسیب های اجتماعی قرار می دهد. هر سازمانی از جمله آموزش و پرورش نیاز به هماهنگی برنامه ریزی و رهبری عملیات اعضای خود دارد تا در نتیجه این هماهنگی به اهداف خود دست یابد و این هماهنگی جز در سایه ارتباط انسانی موثر میسر نخواهد شد. وسایل انضباطی کودکان اغلب در اثر کنش نادرست و الگوهای سازمانی و مدیریتی حاصل می شود. دانش آموزان به عنوان اعضا باید بدانند جامعه ای که در آن به سر می برند چگونه است و چگونه می توانند نقش خود را به نحو احسن ایفا نمایند. پیشرفت هر جامعه ای به چگونگی کیفیت آموزش و پرورش آن جامعه بستگی دارد. آموزش و پرورش اگر راه دموکراسی و روش علمی پیش گیرد زمینه ایجاد جامعه ای پیشرفته را مهیا می سازد. به منظور رسیدن به این دموکراسی رعایت قانون و نظم و ایجاد نگرش مثبت در این زمینه و اعمال آن توسط افراد یک جامعه به خصوص متولیان امر خطیر تعلیم و تربیت ضرورت می یابد. آموزش و پرورش علاوه بر اینکه در دسته بندی مشاغل در رده بالایی قرار دارد، از نظر پیچیدگی نیز جزء پیچیده ترین حرفه های تخصصی دسته بندی می گردد. اشراف معلم بر موضوعات درسی، مسائل یادگیری، الگو مهارت ها، روش ها، راهبرد و فنون تدریس، از عوامل عمده اثربخشی رفتار و مدیریت کلاسی می باشد. در رفتار کلاسی و ارتباط معلم با دانش آموزان با توجه به اینکه مدرسه و کلاس، سازمان های اجتماعی آموزش تربیتی می باشد، از نظریه های سازمانی استفاده می گردد. کلاس درس یک سازمان اجتماعی آموزش است. سازمان های اجتماعی آموزشی تربیتی بدون پیروی محض از ارتباطات رسمی در جهت پویایی پیش می روند. وجود نظم

و انضباط در کلاس و یا به عبارتی، مدیریت کلاسی جهت اثربخشی و کارایی و در نهایت بهره‌وری، کار یک معلم بسیار موثر می‌باشد. بنابراین لازم است در این خصوص فنون و ویژگی‌های مورد نیاز مدیریت کلاس شناسایی و تبیین گردد تا مورد استفاده همه کسانی که با آموزش و پرورش سر و کار دارند قرار گیرد.

بخش دوم: بررسی و شناخت سازماندهی کلاس‌های درس

سازماندهی کلاس یکی از مهمترین عوامل برای کمک کردن به فراهم نمودن فرصت تدریس موثر است. اگر کلاس درس به خوبی سازماندهی شود هر اندازه طرح درس به خوبی فراهم شده باشد راهی به سوی موفقیت نخواهد داشت. معلم کلاس چند پایه، هم باید درس را سازمان بدهد و هم فضای کلاس را به خوبی سازماندهی کند. چگونگی آرایش میز و نیمکت در کلاس و نحوه بهره‌گیری از دیوارها و سقف و کف کلاس، تاثیر زیادی برای عملکرد کلاسی معلم و دانش‌آموزان دارد. معلم کلاس چند پایه باید متوجه توانایی طبیعی دانش‌آموزان برای شناخت و کنجکاوی باشد. و برپایه این ویژگی دانش‌آموزان فعالیت‌های خاصی را طراحی و به آنها ارائه دهد. شایسته است معلمان وظایف ذاتی خود را در کلاس درس مورد توجه قرار دهند یکی از وظایف معلم در کلاس درس، پدید آوردن محیط یادگیری برانگیزاننده است.

سازماندهی فضای کلاس شامل موارد زیر می‌باشد:

۱. اختصاص دادن گوشه‌ای از کلاس برای نشان دادن کارهای دانش‌آموزان
۲. انتخاب گوشه‌های مناسب برای موضوعات مختلف، گوشه‌ای برای علوم و تاریخ و جغرافیا، گوشه‌ای برای کتاب، گوشه‌ای برای لوازم و کارگاه هنر
۳. قرار دادن میز معلم در جایی که دانش‌آموزان به سهولت با او در ارتباط باشند
۴. چیدمان درست میز و نیمکت‌ها

برنامه ریزی چگونگی نشستن کردن شاگردان و فضاها و تجهیزات کلاس درس در تدریس و تربیت بسیار حائز اهمیت است متأسفانه در کلاس های درسی مدارس و حتی در کلاس های دانشگاهی ما توجهی به این مهم نمی شود و رسم غلط قرار دادن میزهای کلاس در پشت سر هم و نشاندن شاگردان به گونه ای که قادر به دیدن چهره ی یکدیگر نیستند در حدود صد سال است که در کلاسهای درسی دیده میشود. در این کلاسها میز و صندلی معلم در بالای کلاس و میزهای شاگردان در بقیه ی فضای کلاس و یکی پشت دیگری قرار دارند و شاگردان در حالت عادی فقط معلم را رو به روی خود می بینند. در کلاس های دانشگاهی هم معمولاً به جای میز و صندلی، یک تریون بلند در بالای کلاس و صندلی های دسته دار روبه روی استاد و بصورت پشت سر هم قرار گرفته اند. چیدمان میز و صندلی های این کلاسها به روشنی نشان میدهد که شاگردان فقط با معلم خود سروکار دارند و معلم مداری اساس اداره ی کلاس و تدریس است. آنچه در مدارس جدید معمول است با روشهای که ما در چیدمان کلاسهای مدارس کشور خود میبینیم متفاوت است و معماری مدرسه و چگونگی طراحی و ایجاد فضاهای آموزشی دانش مهمی است که ما به قدر کافی توجهی به آن نداریم. ساختمان اکثر مدارس ما کاملاً شبیه یکدیگر و همانند مدارس است که دهها سال است شکل و محتوای همانندی دارد. جدا از آنکه حیاط مدارس برای بازی بچه ها هم کوچک است و هم نامناسب، کلاسهای مدارس نیز یکنواخت و بی روح و غالباً فاقد تجهیزات لازم آموزشی است. به جرات میتوان گفت در بیش از ۹۵ درصد مدارس کشور هنوز هم نحوه نشستن شاگردان به گونه ای است که پیش تر گفته شد. امروزه نه تنها این شیوه های نادرست چیدمان کلاس ها به کلی از بین رفته است و هر مدرسه حال و هوای زیبا و متفاوت و خاص خود را دارد بلکه شاهد هستیم که حتی در ورودی هریک از کلاسهای مدارس ابتدایی را با رنگ روشن معینی نقاشی میکنند که دانش آموز بتواند کلاس خود را به راحتی پیدا کند. شاگردان ما وقتی در فیلم ها و سایت های اینترنت یا کتابهای روانشناسی تربیتی به تصویر کلاسهای مدارس و فضاهای دانشگاهی کشور های پیشرفته صنعتی مینگرند حسرت میخورند که چرا خود چنین حال و وضعی ندارند بدتر از همه آن است که مشاهده ی معماری و تجهیزات و چیدمان فضاهای ارتباطی کلاسها و مراکز آموزشی کشور های پیشرفته صنعتی زمینه خود کم بینی و غرب زدگی را نیز در ذهن بسیاری از آنان فراهم می آورد. دانش آموزان علاقه دارند در مکانی قرار بگیرند که به

راحتی بتوانند فعالیت های خود را انجام دهند، نزدیک به معلم باشند و بی مشکل او را ببینند و صدای او را بشنوند، تخته ی کلاس را به خوبی ببینند، وسایل سمعی بصری در کلاس به راحتی در معرض دید آنان باشند و در مکانی قرار بگیرند که بتوانند به طور کامل با معلم به تعامل و بحث بپردازند. دانش آموزان نیاز دارند در جایی باشند که به راحتی بتوانند با دوستان و همکلاسی های صمیمی خود به تعامل بپردازند.

بخش سوم: نقش چیدمان کلاس درس در تعامل و همکاری دانش آموزان با معلم

دانش آموزان به اهداف و جهت گیری های نیاز دارند که هماهنگ با اهداف و جهت گیری های معلم باشد در عین حال این اهداف بتوانند زمینه تعامل بیشتر آنان را با معلم در فضای کلاس فراهم سازند. برخی دانش آموزان آگاهانه تلاش میکنند در مکان نزدیک تری با معلم قرار گیرند تا بتوانند تعاملات کلامی و غیر کلامی بیشتری با او داشته باشند. البته برخی دانش آموزان دیگر تمایل دارند در دورترین فاصله با معلم قرار گیرند. معلم باید اطمینان حاصل کند دانش آموزان در مکان هایی هستند که بیشترین تعامل را با او دارند. در این باره مطلوب آن است که معلم با همکاری دانش آموزان و با میل آنان به تعیین مکان آنان در کلاس بپردازد. تعامل همکلاسی ها باهم در دوره ی ابتدایی و مخصوصا در دوره متوسطه، امر مهمی است دانش آموزان تمایل دارند در کنار دوستان خود باشند و در عین حال به وسایل کلاسی نیز دسترسی داشته باشند. تنظیم ردیف های انفرادی از دانش آموزان در کلاس تعامل آنان را به حداقل ممکن میرساند مگر آنهایی که در جوار یکدیگر نشسته آمد، اما الگوی تنظیم نشستن دانش آموزان بصورت H و U. زمینه ساز مشارکت و تعامل بیشتر در بین آنان است در واقع برخی مطالعات بیانگر آن است که کلاس ها و ساختار و نظم بالایی دارند که به افزایش پیشرفت تحصیلی دانش آموزان می انجامد بدون آنکه این مسئله ارتباطی به سطح اضطراب آنان در کلاس داشته باشد. معمولا در شروع سال تحصیلی، یکی از مشکلاتی که معلمان با آن سروکار دارند، تعیین و تنظیم محل استقرار و جایگاه دانش آموزان در کلاس است که در چند هفته ی اول سال تحصیلی مطرح است. اگر معلم از وجود دانش آموزانی با وجود مشکلات و ناتوانی مطلع باشد از جمله مشکل بینایی و شنوایی، یا دانش آموزانی با صندلی چرخدار و دیگر وسایل کمکی، برنامه ریزی در کلاس باید به تمام آنها

توجه داشته باشد و براساس آنها برنامه ریزی فضای کلاس خود را انجام دهد. مواردی که معلم باید در تنظیم محل استقرار دانش آموزان در کلاس به آنها توجه داشته باشد:

۱. مطابقت فضای کلاس با نوع آموزش و فعالیت هایی که معلم قصد انجام آنها را در کلاس دارد.

۲. انعطاف پذیری فضای کلاس به این منظور که هرگاه نیازی به تغییر دوباره ی فضای کلاسی باشد، به آسانی و با سرعت، انطباق های لازم با فعالیت های خاص صورت پذیرد.

۳. معمولاً به دانش آموزان، اجازه مشارکت و اظهار نظر در مورد چیدمان فضای کلاس داده شود.

۴. حرکت و انعطاف پذیری در محیط کلاس ترغیب شود.

۵. بیشترین فضای فردی برای هریک از دانش آموزان در محیط کلاس فراهم شود.

در تنظیم محل استقرار دانش آموزان به صورت سنتی به صورت گروه هایی در نظر گرفته میشوند که ردیفی از اول تا آخر کلاس قرار میگیرند. این چیدمان به معلم اجازه میدهد در اطراف کلاس به راحتی حرکت کند، پیشرفت تحصیلی دانش آموزان را ارزیابی کند و این پیام به دانش آموز القا شود که در جای خود قرار گیرد و به تعویض آن اقدام نکند، این نوع چیدمان کلاسی به سرعت دوباره تنظیم میشود بنابراین دانش آموزان می توانند با هم در گروه های کوچک کار کنند. مورد دیگری که باید در چیدمان محل استقرار دانش آموزان بدان توجه داشت، حوزه ی هر دانش آموز است که بصورت فضای انفرادی وجود دارد. ابعاد کلاس و تعداد دانش آموزان فعالیت های لازم در کلاس و نحوه ی تعیین این امور را مشخص می کند. حال که محل استقرار دانش آموزان در کلاس معین شد دوباره ی نحوه ی قرار گرفتن و جایگاه میز معلم در کلاس چند نکته را مطرح می کنیم:

✓ قرار گرفتن میز معلم در فضای پشتی کلاس، موجب ارتقای محیط دانش آموز محور و فراهم کردن فضای کاری برای معلمان میشود و معلم می تواند مستقیماً مراقب دانش

- آموزان خود باشد. دانش آموزان نیز می توانند با معلم خود بدون اینکه دیگر دانش آموزان ببینند ارتباط برقرار کنند.
- ✓ قرار گرفتن میز معلم در جلوی کلاس، موجب ارتقای محیط معلم محور در کلاس میشود و به او اجازه میدهد تمام حوزه های کلاس را ببیند و بر فعالیت های دانش آموزان نظارت مستقیم داشته باشد.
- ✓ قرار گرفتن میز معلم در مرکز کلاس، موجب تسهیل یادگیری و ارتقای آن میشود. دانش آموزان دسترسی آسانی به میز معلم دارند، ولی امکان برقراری گفت و گوی اختصاصی با تک تک دانش آموزان فراهم نمی شود.
- ✓ قرار گرفتن میز معلم در کنار کلاس، این پیام را در برخواهد داشت که میز معلم فضای کار فردی است. گفت و گوی اختصاصی با تک تک دانش آموزان در این چیدمان ممکن خواهد بود.
- ✓ قرار گرفتن میز معلم در کلاس به موضوع و محتوای آموزشی که معلم قصد آموزش آن را در کلاس دارد، سن دانش آموزان و فضای میسر در کلاس نیز بستگی دارد.

نتیجه گیری

خصوصیات فیزیکی کلاس اغلب در مباحث مدیریت کلاس نادیده گرفته شده است. برنامه ریزی دقیق محیط فیزیکی کلاس از مهم ترین اجزا مدیریت کلاس مطلوب است. در ابتدای سال تحصیلی در مدارس و کلاس درس مهمان با سابقه و قدیمی و نیز معلمان تازه کار، به تنظیم فضای کلاس خود می پردازند. روشی را که معلمان برای انتخاب نوع فضای کلاس خود انتخاب میکنند تا حد بسیار زیادی به تجارب آنها در مدیریت کلاس و میزان مشارکت دانش آموزان در کلاس بستگی دارد از دیگر عوامل تعیین کننده در نوع فضای کلاسی در مدیریت کلاس عبارت است از: روش تدریس معلم، نوع فعالیت مداوم دانش آموزان در کلاس، فضای کار فردی و چیدمان دائمی سواد آموزشی در کلاس درس. نهایتاً باید توجه داشت نوع چیدمان میز و صندلی های کلاس علاوه بر آنکه موجب پیشرفت تحصیلی دانش آموزان خواهد شد در امنیت روانی دانش

آموزان نیز موثر خواهد بود و باعث میشود دانش آموزان بتوانند آزادی بیشتری داشت باشند و به راحتی با همکلاسی های خود در تعامل باشند.

منابع و مآخذ

۱. سرمدی محمد رضا، صیف محمد حسن، مدیریت کلاس، تهران دانشگاه پیام نور، ۱۳۹۷
۲. احمدی، جاسم، مدیریت کلاس درس در مدارس، انتشارات آزادی قلم، تبریز ۱۴۰۰
۳. مرادی احمد، حیدری فرد وجیهه، مدیریت کلاس انتشارات آذر فر
۴. لطف آبادی، حسین، روانشناسی تربیتی، وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، زمستان ۱۳۸۴
۵. بیابان گرد، اسماعیل، روان شناسی تربیتی، ویرایش یازدهم، پاییز ۱۴۰۰
۶. شعبانی، حسن، مهارت‌های آموزشی و پرورشی، تهران، سازمان مطالعه و تدوین کتب دانشگاهی در علوم اسلامی و انسانی (سمت)، پژوهشکده تحقیق و توسعه علوم انسانی، ۱۳۹۰